

SATURNUS

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SATURNUS, LJUBLJANA

LETO XXVIII — ŠTEVILKA 5 — JUNIJ 1987

1167466

10. obletnico je rally Saturnus dočkal v polnem sijaju. Že teden dni pred startom tekmovalcev je Ljubljana živela v znamenju te prireditve, ki že lep čas ni več le obrozen športni dogodek, pač pa avtomobilistična prireditev, vključena v turistični utrip Slovenije, zlasti Ljubljane in Portoroža. Z uvrstitvijo med rallye za evropsko prvenstvo si je pridobila še več gledalcev, letos jo je na štartih in ob tekmovalnih progah spremljalo že okrog 180.000 ljudi.

Foto: D. Jovanović

TROMESEČNO POSLOVANJE IN NAŠI OD

Sedanjih plač (še) nismo v celoti zaslužili

V letošnje poslovno leto smo stopili z novimi zakonskimi omejitvami, poleg tega pa smo imeli še vedno visoko inflacijo in nerealen tečaj dinarja. Že v gospodarskem načrtu smo predvideli nekatere težave v poslovanju. Nenehno smo spremljali poslovanje in že v januarju ugotovili, da bo potrebno povečati produktivnost za dosego boljšega poslovnega rezultata za opravičilo visokih osebnih dohodkov. Poslovni rezultat za prvo tromesečje pa je z vseh vidikov slab.

Celotni prihodek delovne organizacije je 10 % pod načrtovanim, 24 % pod povečanim planom in 99,5 % večji kot lani v enakem obdobju, inflacija v istem obdobju pa je 110-odstotna.

Naslednji rezultat, ki je zelo pomemben pri razporejanju osebnih dohodkov, je dohodek. Ustvarjeni dohodek je 4 % pod planiranim, 26 % pod povečanim planom ter 113 % nad lanskoletnim v istem obdobju. Osebnih dohodkov so manjši, kot so bili planirani, vendar so 135 % nad lanskoletnimi in višji od inflacijske stopnje v istem razdobju. Poslovni sklad, ki poleg obveznega rezervnega sklada izkazuje akumulacijo, je premajhen. Do planiranega manjka 9 %, do povečanega plana

42 %, lanskega v istem obdobju pa smo presegli samo za 60 %.

Da bi lahko analizirali skupen poslovni rezultat, moramo najprej pogledati rezultate posameznih temeljnih organizacij.

Tovarna embalaže je v prvem tromesečju zabeležila slabo fizično realizacijo, kar ima za posledico majhen celotni prihodek in s tem vse ostale elemente poslovanja. Glavni razlogi za slab poslovni rezultat so pomanjkanje delovne sile, slabo prerazporejanje delavcev, preveč raznih odsotnosti, premajhna produktivnost, slabo gospodarjenje z družbenimi sredstvi kot posledica novega zakona o delitvi dohodka, veliki obratovalni stroški, predvsem za vzdrževanje stare opreme. Po-

slovni rezultat v tem obdobju nikoli ni bil posebno dober, saj smo navadno v prvem četrtletju ustvarili le 15 % letnega prihodka. Letošnji rezultat je za 2 % pod to mejo ter 4 % pod načrtovanim.

Cisti dohodek je premajhen za normalno delitev, saj ne pokriva niti osebnih dohodkov. Realni primanjkljaj je planirani sklad skupne porabe in poslovni sklad, kar pa bi komaj pokrili z neplačano realizacijo.

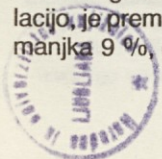
Tovarna avtoopreme je realizacijo fizičnega obsega proizvodnje preseгла, saj je v tem četrtletju dosegla rekordno proizvodnjo. Celotni prihodek pa ne sledi tem uspehom. Razlog na eni strani so nerealne cene izdelkov oziroma posledica vračanja cen na raven januarja 87. Drugi pomembnejši faktor je nerealen tečaj dinarja, ki vpliva skoraj na dve tretjini celotnega prihodka. Naraščanje cen vhodnih surovin in na drugi strani »zamrznjene« cene povzročajo zmanjševanje dohodka, še posebno pa poslovnega sklada. Primerjava rezultatov s planiranimi kaže ugoden razvoj poslovanja, saj so vsi rezultati preseženi. Nismo pa presegli zastavljenih povečanih rezultatov iz že prej omenjenih razlogov. Za naslednje obdobje je potrebno obdržati takšen obseg fizične proizvodnje ter čimprejšnjo us-

kladitev cen z možnimi faktorji rasti.

Orodjarna in vzdrževanje prav tako ne dosega zastavljenih ciljev. Poslovni rezultat je zelo slab ali skoraj najslabši v času njihovega obstoja. Celotni prihodek je za 14 % pod načrtovanim in 28 % pod povečanim planom. Zaradi tega je tudi dohodek skromen ter prav tako kot v Embalaži ne zadošča za pokrivanje osebnih dohodkov. Neplačana realizacija ne more bistveno popraviti tega rezultata. Analiza stanja v tozdu je pokazala, da je strojogradnja preveč negativna ter tako močno vpliva na celotni poslovni rezultat. Orodjarna je imela premalo naročil, zato ni dosegla načrtovanih rezultatov. Vzdrževanje je poslovno pozitivno in prispevalo pretežni del v celotnem dohodku. V prihodnje bo potrebno pridobiti več naročil za orodjarno, tudi zunanjih, ter na ta način zagotoviti pozitivni rezultat. Strojogradnjo bo potrebno financirati iz skupnega poslovanja, dokler uspehi strojogradnje ne bodo prinašali lastnih presežkov.

Delovna skupnost, ki je skupnega pomena, je financirana v višini potrebnih poslovnih sredstev, osebnega dohodka in sklada skupne porabe. Svojih lastnih virov dohodka nima in ne ustvarja poslovnega sklada.

(nadaljevanje na 2. strani)

Sedanjih plač (še) nismo v celoti zaslužili

Od poslovnega rezultata je neposredno odvisna delitev sredstev za osebne dohodke. Z vidika delovne organizacije so sredstva za osebne dohodke naraščala hitreje kot dohodek, kar pomeni, da v drugem tromesečju ne bomo mogli razporejati takih sredstev za osebne dohodke.

Če te razmere analiziramo po TOZD-ih, ugotavljamo, da Embalaža in Orodjarna ne izpolnjujeta pogojev za tako izplačane osebne dohodke. Z gospodarskim načrtom smo planirali rast osebnih dohodkov samo na osnovi večje produktivnosti in akumulativnosti. To nam je uspelo samo v Avtoopremi. Do konca drugega tromesečja še velja interventni zakon, zato bomo maso osebnih dohodkov ohranili enako kot do sedaj. Po prvem juliju bomo osebne dohodke uravnavali po določilih družbenega dogovora, izračunavali pa za vsako temeljno organizacijo posebej. To bo seveda prizadelo vse, saj bodo morali osebni dohodki pasti na tisto raven, ki jo dovoljuje poslovni uspeh kot rezultat našega dela v primerjavi s panogo, v

katero spadamo. Če bi se rezultati poslovanja v Tovarni embalaže in tozdu Orodjarna in vzdrževanje še naprej slabšali, pomeni to vračanje že dosedaj izplačanih osebnih dohodkov. Enako usodo bo imela delovna skupnost, katera je po določilih novega zakona na povprečju vseh temeljnih organizacij.

Kaj storiti, da ne bo prišlo do tega?

Zelo malo časa je za bistveno spreminjanje uspeha v drugem četrtletju. Poslovodne strukture so že obravnavale vse te probleme in sprejele nekaj ukrepov. Stvar nas vseh je, da bomo te ukrepe resnično upoštevali in dali svoj individualni prispevek k boljšemu delu. Posameznik lahko pomaga na več načinov:

- maksimalno izrabiti delovni čas na delovnem mestu;
- povečati produktivnost predvsem z bolj kvalitetnim delom, tako bomo zmanjšali izmet in povečali proizvodnjo;
- boleznine omejiti na minimum, to je vsaj na povprečje Slovenije (slovensko povprečje je 5 % bol-

niškega staleža, saturnuško pa 18 %);
- čim več medsebojne pomoči in razumevanja ter pripravljenosti za delo na več strojih.

Če tega ne bomo doumeli sami, bomo s takim rezultatom prišli v stečaj. Posledice so gotovo vsem jas-

ne. Moj namen v tem prispevku je podati dejansko stanje razmer in pogled v jutri, za katerega vsi pričakujemo, da bo boljši in lepši. En sam tega ne more storiti, zato je to naša skupna naloga.

Boris Šalej

NAJNOVEJŠI UKREPI ZA BOLJŠE POSLOVANJE

Prigospodariti moramo več - za danes in jutri

Razširjena seja kolegija je bila 28. in 29. maja sklicana zaradi slabega poslovanja v prvih mesecih in še bolj zaradi nevarnosti, da se bo še nadaljevalo. V vabilu za sejo je glavni direktor kot temeljne vzroke za sedanje probleme omenil neučinkovito organiziranost, neprilagodljivost našega poslovnega sistema tržnim potrebam in dolgotrajno prakso kratkoročnega ukrepanja na račun dolgoročnih razvojnih ciljev. Kritiziral je člane kolegija in upravne organe zaradi premajhne pripravljenosti za korenite spremembe in za ustvarjalno sodelovanje.

Pogled je torej treba usmeriti bolj v prihodnost in temu ustrezno tudi ravnati - kar pa je trenutno spet neizvedljivo brez ukrepov, ki morajo dati takojšnje učinke. Preprosto: potrebujemo več denarja, tako za tekoče osebne dohodke kot za investicije, ki nam bodo zagotavljale zaslužek v prihodnosti. Večji dohodek moramo ustvariti na tri načine: s takojšnjim povečanjem proizvodnje, z zmanjšanjem stroškov in s podražitvami naših izdelkov.

STORILNOST DVIGNITI ZA 20 %

Direktorji tozdvov so prinesli na sejo predloge ukrepov za povečanje proizvodnje.

V Avtoopremi, kjer so se sicer v zadnjih treh mesecih že močno približali zastavljenemu cilju, so dokaj natančno opredelili, za koliko bodo še povečali proizvodnjo posameznih izdelkov. To nameravajo doseči z odpravljanjem ozkih grl s tehnološkimi in organizacijskimi posegi ter deloma s povečanjem števila zaposlenih in nadurnega dela.

Cilji v tozdu Orodjarna in vzdrževanje so dveh vrst: povečati morajo proizvodnjo za zunanje naročnike in za gotoviti hitrejšo in kvalitetnejše storitve

za ostala dva tozda. Napovedujejo, da bodo spodbujali k večji storilnosti s sprotnim obveščanjem o poslovanju tozda in z dodatnim nagrajevanjem za zahtevnejša dela, skušali pridobiti dodatna naročila za nepopolno zasedene zmogljivosti, bolje izkoristiti predvsem visoko produktivne CNC stroje (tudi z večizmenskim delom) ter pregledati zaloge nedokončanih izdelkov in neuporabna osnovna sredstva ter ustrezno ukrepali. Vzdrževalci bodo odslej prihajali na delo ob 6. uri, popoldne pa organizirali dežurstva. Za učinkovitejše oskrbovanje proizvodnje Embalaže in Avtoopreme potrebujejo 5 novih delavcev.

Embalaža navaja kot glavne probleme neugodno strukturo naročil, pomanj-

kanje delavcev in težave s stroji. Poleg zahteve po več naročilih za avtomatsko proizvodnjo in po pravočasnih dobavah materiala navaja ukrepe za zagotovitev potrebne delovne sile v času glavne sezone: zaposlili bodo študente in delavce za določen čas, prepričevali delavce, naj izrabijo večji del dopustov zunaj sezone, junija pa bodo delali v proizvodnji režijci tozda in DSSS (po 15 obojih vsak teden). Zadnji predlog je kolegij po številnih pomislekih sprejel (s pripombo, da mora biti to zadnji ukrep te vrste) predvsem zato, ker grozijo Saturnusu tožbe kupcev, katerih izvoz je ogrožen zaradi nedobavljene embalaže. Postavil pa je še zahtevo, da v Embalaži zaradi premajhne proizvodnje in slabih poslovnih rezultatov organizirajo v času sezone tudi nekaj delovnih sobot.

Kar v sklopu ukrepov za povečanje storilnosti lahko navedemo plan zmanjšanja števila delavcev v DSSS, za 22 do marca naslednjega leta. To bomo izpeljali tako, da ne bomo nadomeščali vseh odhajajočih delavcev, njihovo delo pa bodo poleg svojega sedanjega prevzeli drugi zaposleni. To sodi v okvir znane odločitve o krčenju režije v Saturnusu; predlogov, kako bodo razredčili režijce v tozdih, pa ni.

ZMANJŠANJE ZALOG

Tudi zaloge materialov in polizdelkov precej znižujejo dohodek. Nabavna služba je pripravila predlog za njihovo zmanjšanje: za to je potrebno predvsem dobro načrtovanje proizvodnje, redno vzdrževanje strojev (zagotoviti je treba tudi uvoz rezervnih delov) in nemotene dobave vseh vrst repromaterialov (tudi uvoženih, za kar tudi potrebujemo de-

vize). Poleg tega pa je treba prodati zaloge materialov in izdelkov, ki jih ne potrebujemo več.

DO INVESTICIJSKIH SREDSTEV - S CENAMI, S SOVLAGANJI?

Največ je bilo govora o investiciji v Avtoopremo in Orodjarno, katere vrednost se je v pol leta priprav že povečala za polovico (zdaj stane 1.140 starih milijard). Prisotni so se, kljub pomanjkanju natančnih podatkov, v glavnem strinjali, da jo je nujno izpeljati v neokrnjeni obliki, sicer Avtooprema že v nekaj letih ostane praktično brez dela - svetlobna oprema in tehnologija njene izdelave se je namreč v svetu že zelo spremenila. Ker smo že leta zanemarjali sprotna vlaganja, je sedanji investicijski zaloga velik - prevelik za naše trenutne finančne zmožnosti. Sami moramo vložiti četrtno denarja, do tega pa nam manjka skoraj 140 milijard. Tudi povečanje proizvodnje ob predvideni rasti cen svetlobne opreme ne zagotavlja zadostnega povečanja poslovnega sklada - vprašanje pa je, ali bomo lahko hitreje družili svoje izdelke. Že v naslednjih tednih bo treba preveriti, če je mogoče manjkajoči denar za investicijo pridobiti s sovlaganji.

Poslovni sklad pa je treba povečati tako ali tako, kajti čakajo nas še vlaganja: v prihodnjem letu v Embalažo, ki s sedanjo zastarelo opremo ne more biti uspešna. V juniju naj bi bila izdelana predinvesticijska študija na osnovi dolgoročnih usmeritev razvoja Embalaže (smernice sta pripravila direktor tozda Teodor Kralj in direktor prodaje Bernard Potočnik), investicijski elaborat pa do konca leta.

Še povečati proizvodnjo

Delavski svet je 25. maja seveda nadalje razpravljal o naših tromesečnih poslovnih rezultatih, ki so nezadovoljivi, kar zlasti velja za tozd Embalaža in tozd Orodjarna in vzdrževanje. Na predlog glavnega direktorja je delavski svet zadolžil vodstvo tozdov, da v nekaj dneh pripravijo predloge ukrepov za povečanje proizvodnje. Kaj je nastalo iz tega čez tri dni, na seji kolegija, si lahko preberete na 2. strani.

Preostale točke dnevnega reda, ki so prišle na vrsto že po formalnem zaključku delovnega časa, so bile zaključene zelo hitro. Sprejeta je bila sistematizacija štirih delovnih mest za svetovalca direktorja, s čimer naj bi omogočili delavcem s posebnimi pooblastili, ki jim poteče mandat ali predčasno prenehajo opravljati funkcijo, ustrezno drugo delo. Sprejet je bil tudi Pravilnik o izdajanju glasila DO, predlog letošnjih cen v počitniških enotah, povečanje vrednosti gasilske ure na 1.050 din, finančna pomoč KS Loški potok pri nabavi gasilske opreme in predlog za refinanciranje glavnice tujih kreditov, ki smo jih prejeli leta 1985.

Člani gospodarskega odbora DO pa so 29. maja izvedeli že prve podatke o

proizvodnji v aprilu in maju in o finančnih tokovih v aprilu. Za Embalažo se začena sezona, proizvodnja je bila zato v zadnjih dveh mesecih večja, vendar še vedno precej pod načrtovano. Avtooprema pa nadaljuje v visoko proizvodnjo, precej nad lansko in tudi nad prvotno planirano. Avtooprema presega tudi načrtovani izvoz, medtem ko Embalaža v vseh teh mesecih ni izvozila praktično nič. Tozd Orodjarna in vzdrževanje ima daljši proizvodni cikel, do polletja bo predvidoma izpolnila 18 % od letos načrtovanega izvoza v vrednosti 300.000 dolarjev, do avgusta pa 62 %. V aprilu se je notranja zadolženost Embalaže

zmanjšala še skoraj za dve tretjini, povečala pa se je zadolženost tozda 7, ki se je z nekaj manj kot 15 starimi milijardami dolga približno izenačil z Embalažo.

Določitev vrednosti točke za majski OD je kljub slabim dosedanjim poslovnim rezultatom minila brez travm, plače bodo za nekaj odstotkov višje. Zanimiva podrobnost: en član GO je bil (že drugič) proti povečanju vrednosti točke, češ da se ne bi smeli nagrajevati za očitno preslabo delo.

Skupščina TSS Embalaže

Skupščine se je udeležilo 96 poslovnih partnerjev, rednih kupcev kovinske embalaže.

Na sestanku so bili prisotni poslovni partnerji izčrpno seznanjeni z doseženimi rezultati TOZD Tovarna embalaže. Ti rezultati kot običajno niso najboljši.

Tržne težave, tako gospodarske kot finančne, s katerimi se srečujejo vse DO, vplivajo tudi na rezultate poslovanja TOZD Tovarna embalaže. Neplačana realizacija in nelikvidnost delovnih organizacij je prisotna v vse večjem obsegu. To še zlasti velja za prehransko industrijo.

V letošnjem letu lahko ponovno planiramo fizično povečanje proizvodnje. Proizvodnja kovinske embalaže za potrebe kemične industrije je praktično v vseh mesecih do sedaj res rasla, kot je bilo planirano.

Večje težave se pojavljajo v proizvodnji kovinske embalaže za potrebe prehranske industrije. Tehnologija v proizvodnji je nezanesljiva in ima za posledico zmanjševanje fizične proizvodnje in realizacije, kar se vsekakor zrcali v doseženih mesečnih rezultatih.

Poleg tega je proizvodnja za tovrstno industrijo pretežno sezonskega značaja in odvisna od dobre ali slabe letine, odkupa živine in nenazadnje od kupne moči prebivalstva.

Prisotni so bili obveščeni, da je v Saturnusu zaključena montaža nove proizvodne linije in da smo začeli s proizvodnjo varjene doze Ø 73 za potrebe

prehranske industrije. Nova tehnologija omogoča porabnikom kovinske embalaže, da so po kvaliteti konkurenčni na inozemskem tržišču. Nova varjena pločevinka namreč zadostuje zdravstvenim zahtevam oziroma živilsko - tehnološkim predpisom.

Predstavniki TOZD Orodjarna in vzdrževanje in strojogradnje je podal informacijo o razvojnih rezultatih, predvsem s poudarkom na dejavnost strojogradnje.

Po podanih poročilih za posamezna specifična področja so delegati na skupščini kritično ocenili delo strokovnih služb in pohvalili prizadevanja in kvalitetno sodelovanje, ki se iz leta v leto pogloblja.

Upoštevajoč tržno situacijo, zlasti pa finančne težave, ki pestijo praktično vsako DO, bi želeli, da Saturnus z večjim razumevanjem prisluhne njihovim problemom.

V odgovoru je komercialni direktor tov. Potočnik poudaril, da v danih razmerah, ko se tudi DO Saturnus oziroma TOZD Tovarna embalaže vsakodnevno srečuje s finančnimi težavami in visokimi obrestnimi merami ni smiselno pričakovati uresničitve tovrstnih želja. Po obrazložitvi finančne problematike in usmeritve poslovne politike se je razprava dotaknila tudi strojogradnje. Vprašanj s tega področja je bilo manj.

Po končani razpravi se je predsednik Skupščine tov. Komljenović prisotnim delegatom zahvalil za udeležbo z željo, da se naslednje leto ponovno sestanemo v enakem, če ne še v večjem številu. Predsednik IO TSS: Šušteršič Miha

O HOMOLOGACIJI

Zahteve so vse strožje

Dne 12. 5. 1987 je bilo v TOZD Tovarna avtoopreme posvetovanje, ki ga je organiziral Zvezni zavod za standardizacijo. Zamišljeno je bilo kot informativni sestanek za vse proizvajalce motornih vozil, ki uporabljajo ali proizvajajo svetilke in žaromete. Prva tema je bila problematika izvajanja sporazuma o homologaciji opreme in delov motornih vozil s posebnimi poudarkom na novem konceptu kontrole skladnosti kvalitete serijske proizvodnje. Referat je podal dipl. ing. Gorunović iz Zveznega zavoda za standardizacijo.

Druga tema pa je bil pregled tehničnih zahtev v ECE pravilnikih o svetlobni opremi motornih vozil. Pregled je podal dipl. ing. Edvin Hočevar iz Saturusa in je bil tudi v pisni obliki dostavljen vsem udeležencem posvetovanja. Obe temi naj bi bili osnova za razpravo. Ta naj bi osvetlila probleme, ki jih imajo proizvajalci motornih vozil v zvezi s

svetlobno opremo in tudi proizvajalci svetlobne opreme s kontrolo skladnosti serijske proizvodnje.

Zaradi pomanjkanja časa je bila razprava omejena na probleme kontrole kvalitete serijske proizvodnje in ob tem na posamezna vprašanja v zvezi s pravilniki o svetlobni opremi, ki bodo začeli veljati letos. Dogovorjeno je bilo, da ECE pravilnik št. 48 (o vgrajevanju svetlobne opreme v motorna vozila prične veljati za serijsko proizvodnjo šele po letu 1990 zaradi nerešenih vprašanj v zvezi z orientacijo kratkega pramena pri žarometih na motornih vozilih. Da bi lahko kontrola kvalitete serijske proizvodnje zadovoljila zahteve iz ECE pravilnikov, bo treba v vseh podjetjih izvesti določene spremembe.

To so osnovni rezultati tega posvetovanja. Sestanki vseh proizvajalcev in uporabnikov svetlobne opreme bodo v bodoče še organizirani, ko se bo pojavil kakšen nov problem v zvezi z ECE pravilniki o svetlobni opremi motornih vozil. Ti sestanki bodo organizirani v okviru delovne skupine za svetilke in svetlobno-signalno opremo pri Zveznem zavodu za standardizacijo, katere predsednik je Edvin Hočevar.

Edvin Hočevar

Na vsakoletnih posvetovanjih jugoslovanske mesne industrije predelovalci mesa in proizvajalci raznih vrst embalaže pretrejejo skupne probleme, dosežke, potrebe in možnosti nadaljnega uspešnejšega sodelovanja. Letošnje, sedemtrideseto, bo od 10. do 12. junija v Bohinju, organizirata ga Jugoslovanski inštitut za tehnologijo mesa in Saturnus. Ob tej priložnosti bo izšla tudi zajetna knjiga strokovnih tekstov o tehnologijah konzerviranja mesa, o ponudbi in možnostih prodaje doma in na tujem, in seveda o vrstah, količinah in kvaliteti embalaže.

Če gledamo mesne proizvode v embalaži kot celoto, kot končni proizvod na tržišču, ni mogoče ločiti napak v proizvodnji embalaže od napak v proizvodnji vsebine. Med seboj so odvisne in pogosto ene pogojujejo druge. Zato je sodelovanje embalažerjev in mesne industrije zares nujno.

Tako pravijo organizatorji v predgovoru k zborniku. Letošnje posvetovanje je v celoti posvečeno embalaži za mesne proizvode. Udeleženci bodo razpravljali o vrstah, lasnostih in videzu embalaže, kakršna je potrebna, da konzervirano meso ostane okusno in zdravstveno neoporečno in da proizvod pritegne kupca. Zahteve so zelo stroge zlasti za izvoz, seveda pa potrebujemo kvalitetno embalažo tudi za domače tržišče.

PRED POSVETOVANJEM

Dobro meso v dobri embalaži

Omejitev, zaradi katerih je stanje še vedno daleč od idealnega, je veliko. Začno se že pri količinah, kvaliteti in cenah materialov, ter se pridruži še tehnološka zastarelost embalažne proizvodnje in nestabilnost same proizvodnje mesa.

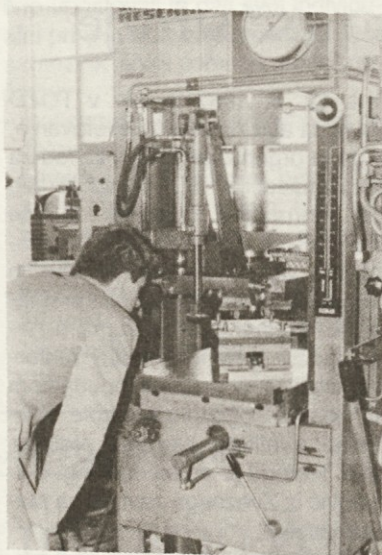
Naši neuradni inovatorji

Z inovatorstvom se v Saturnusu še nikoli nismo mogli pretirano pohvaliti, a bili so tudi že boljši časi kot zdaj. Štiri leta, do lanske spomladi, smo lahko vsaj brez težav izvedeli, kdo je vpeljal kakšno novost; podatki o prijavljenih in obravnavanih izboljšavah so bili pač zbrani pri inovacijskih komisijah. Danes, ko teh ni, je težko oceniti, če se v glavah zaposlenih kaj dogaja - razen če inovatorja »zatoži« kateri njegovih sodelavcev.

Inovacijskim komisijam v tozdih je lani spomladi potekel mandat. Nova, na ravni DO, mora biti imenovana šele po letošnjem 1. juliju, ko začne veljati novi pravilnik o inovativni dejavnosti. Vodja splošne službe Stane Peterca pravi, da bi morali v tozdih do takrat podaljšati mandat prejšnjim, kar je jeseni pojasnil tudi predsedniku sindikata tozda Orodjarna in vzdrževanje, ki je spraševal, kako obravnavati predlagatelje izboljšav. To se v nobenem tozdu ni zgodilo. Tako ravnanje (zanj so seveda v prvi vrsti odgovorni direktorji) ni ravno na liniji načelne odločitve, da bomo spodbujali množično inovatorstvo.

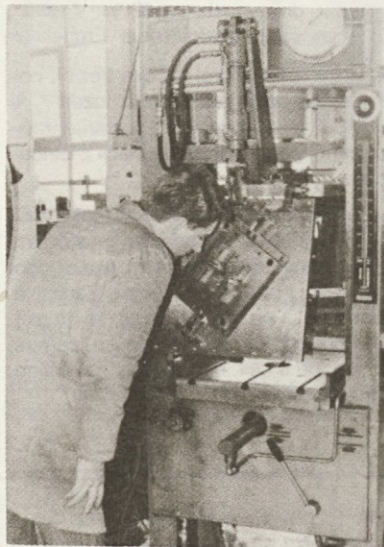
S predelavo stroja prihranili devize

Pred kratkim so v Orodjarni dogradili hidravlično orodjarsko stiskalnico tako, da so si omogočili bistveno lažjo in hitrejšo obdelavo orodij za predelavo plastičnih mas, za brizganje aluminija itd. Oba dela orodja se morata na delilni

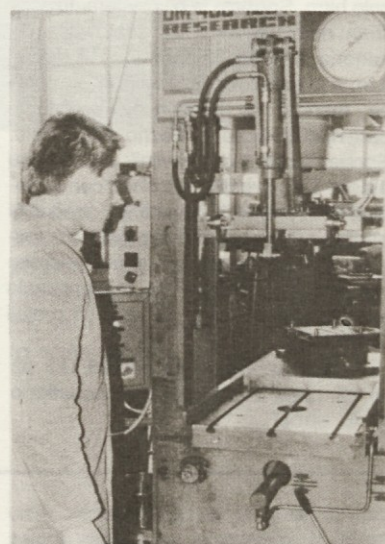
površini, ki je pogosto zelo razgibana, natančno ujemati. Najprej natančno izdelajo eno stran orodja in nato obliko s pomočjo tuširanja prenesejo na drugo stran. Stiskalnica je bila doslej za te namene dokaj neuporabna, saj so morali po vsakem tuširanju orodje sneti, preden so ga lahko začeli ponovno obdelovati. Postopek se večkrat ponavlja, ta pa pomeni precej časa in denarja.

Z gospodarskim načrtom za leto 1984 je bil predviden nakup namenske tuširne stiskalnice, za katero bi morali takrat odšteti 180.000 mark in ustrezno carino. Boris Jenko (danes vodja Orodjarnje) je namesto tega predlagal dograditev stiskalnice. S pomočjo dveh gibljivih miz, gnanih s pomočjo hidravličnih cilindrov, je mogoče vpeto orodje premikati tako, da ga lahko orodjarji obdelujejo na sami stiskalnici.

Po Jankovi zamisli je dograditev stiskalnice projektiral Franci Mrak. Vse potrebno so naredili v TOZD-u Orodjarna in vzdrževanje, samo iz doma kupljenega materiala in polizdelkov. Stiskalnica je zdaj nared za uporabo, predelava pa je stala neprimerno manj, kot če bi nabavili novo, uvoženo.

Najbrž bo Boris Jenko (ob »njegovi« stiskalnici ga žal nismo mogli fotografirati, ker je bil na službeni poti) za svojo zamisel nekoč tudi nagradjen. Ne kaže, da bi ga to skrbelo; zdaj so očitno veseli, da stvar deluje. Vendar je iz prijave predloga razvidno, da ga je inovacijska komisija TOZD prejela že novembra 1984. Tudi čas, ki je pretekel od zamisli do izvedbe, je denar. Da o tem, kako spodbudno lahko podobna zavlačevanja vplivajo na morebitne druge predlagatelje izboljšav, sploh ne govorimo.

Iz prvotnega položaja (levo) se zgornji in spodnji del orodja lahko premakne, da ga je mogoče obdelovati kar na stiskalnici.

Brušenje - enostavneje in ceneje

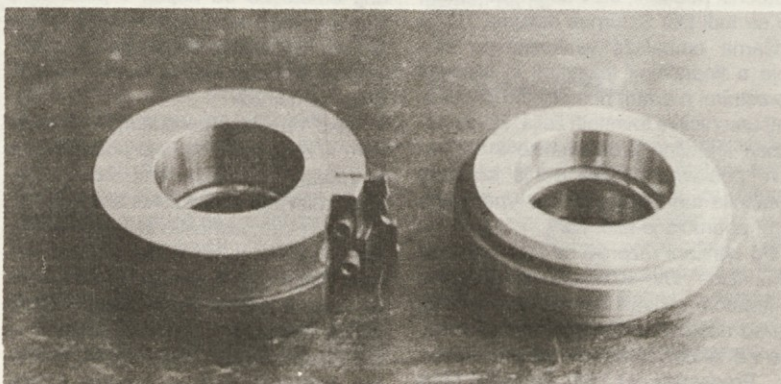
Posamezni deli delovnega procesa so včasih po nepotrebnem dolgotrajni in nerodni in popraviti se jih da s čisto enostavnimi posegi. Morda je razumljivo, da v pripravah dela ne opazijo vseh podrobnosti - najbolj jih pač opazi na svojem delovnem mestu delavec sam. Prav zato je v pravilniku o inovativni dejavnosti predvideno tudi nagrajevanje majhnih izboljšav, tako imenovanih koristnih predlogov.

Brusilec Teodor Jeraj je že tak človek, da rajši dela enostavno in zanesljivo, kot da bi se mučil z dolgotrajnim nastavljanjem. Pred leti je z drobno izboljšavo že skrajšal proces brušenja zgibalnih kolutov za zapiralna orodja, čemur pa se takrat še ni reklo koristni predlog, ker še ni bilo niti inovacijskega pravilnika niti komisij.

Lani se je domislil še ene izboljšave, pri kateri je očitno tudi denarni prihranek. Zgibalnemu kolutu se v zadnji fazi obdelave vreže zarez za točno določenih dimenzij in na točno določenem mestu. Stroj je treba ustrezno nastaviti, za preizkuse pa so dotedaj pri vsaki seriji uporabili kar enega od kolutov, ali pa dva, če jim že po prvem ni uspelo. »Poskusne kunce« so seveda potem vrgli stran.

Namesto »rolce«, kot jo imenujejo brusilci, zdaj pri nastavljanju stroja uničijo le košček pločevine.

Jeraj pa si je dal narediti pripomoček, nekakšen posnetek zgibalnega koluta, ki ima pri strani pokončno zarezo. Vanjo vsakokrat vpne kos pločevine in nato na njej izmeri potrebno višino in profil krožne zareze na kolutu. Tako zdaj pri vsaki seriji praviloma prihranijo vsaj en zgibalni kolut.

Vsak tak kolut stane danes okrog 4 stare milijone, nekateri več, nekateri manj. Lani jih je Orodjarna izdelala nad 1.000. Če vzamemo, da serija v povprečju obsega 10 kosov, potem se jih na ta način prihrani vsaj 100 na leto, kar znese po današnji vrednosti okrog 400 starih milijonov. To za Saturnus sicer ni ogromna vsota, pa vendarle - 400 milijonov sta danes na primer skoraj dva povprečna stanovanjska kredita.

Inovacijska komisija bi seveda lahko brez težav izračunala prihranek precej bolj natančno. Problem je samo v tem, da inovacijske komisije - ni.

Olajšanje - novo dvigalo

Tole dvigalo sicer ni plod inovacije, kupljeno je bilo kar z denarjem. V ročni orodjarni pa so ga vseeno zelo veseli, saj orodja, ki jih morajo predstavljati po delavnici, včasih tehtajo tudi po 3 tone. Prej, ko so si pomagali le z majhnim dvigalom z omejeno možnostjo gibanja, so morali orodja pred premikanjem razstavljati, pogosto pa so tudi kar sami dvigali bremena.

Trije obrazi izza kulis

Za večino se rally Saturnus začne in konča, s podelitvijo rezultatov vred, v dveh dneh. Za nekatere, vsaj za nekaj članov organizacijskega komiteja, pa traja vse leto; nekatere dejavnosti za prihodnji rally se namreč začno že takoj po zaključku prejšnjega. Krog sodelujočih se vse bolj širi, bolj ko se prireditve bližajo. V času rallyja in že nekaj dni prej jih je najmanj 700, športnih funkcionarjev, članov avto-moto društev, zagretilih ljubiteljev avtomobilskega športa, ki skrbijo, da teče rally gladko in varno. Med njimi je vsako leto tudi veliko Saturnužanov, okrog 70; pomagajo, letos celo brez vsakega plačila, iz veselja, ker jim je ta šport všeč in ker jim rally z našim imenom nekaj pomeni.

Naj predstavimo le tri Saturnužane, ki so z rallyjem že od njegovih začetkov in dajejo, vsak na svoj način, pečat tej prireditvi.

Idejni oče rallyja

Roman Kokalj je eden tistih, ki z rallyjem žive vse leto, ob ostalem delu, seveda. Brez pretiravanja ga lahko imenujemo očeta rallyja Saturnus. Pred desetletjem si ga je kot vodja propagande zamislil kot »lastni Saturnusov medij, s katerim bi lahko sledili tržnim ciljem.«

»Poskušali smo povezati splošni pojem avtomobilizma s proizvodnjo, ki jo ima Saturnus. V Evropi je še ena podobna prireditve, ki tudi nosi ime firme - to je Barum rally na Češkoslovaškem. Po njem smo se zgledovali. Naš rally je potem rasel: iz rallyja za državno prvenstvo v mednarodni rally, ki je veljal za

pokal Alpe - Jadran, nato v rally za evropsko prvenstvo, najprej s koeficientom 1, nato s koeficientom 2.«

Rally že leta ni več samo stvar Saturnusa, niti po organizacijski niti po finančni plati. Roman Kokalj pa ostaja še vedno duša rallyja, predvsem s poslovnega vidika. Misli na prihodnost rallyja, ki je postal tako velik, da bi ga bilo greh spustiti iz rok, a prevelik, da bi ga lahko sami obvladali.

»Rally je dosegel dimenzije, ki terjajo profesionalno organizacijo in hkrati samofinanciranje, kar seveda pomeni bistveno zmanjšanje finančnega prispevka Saturnusa, ki danes dosega približno tretjino vseh stroškov. Voditi bi ga morala samostojna pravna oseba, to je lahko organizacijski komitej, avto-moto društvo ... Pripravljamo se na ustanovitev AMD Saturnus, ki bi tudi lahko nastopal kot formalni organizator.«

Roman Kokalj (levo) kot sekretar organizacijskega komiteja podeljuje pokale najboljšim.

Varuh našega rallyja

Vlado Dernovšek Kot mravlja delaven in tih, tak je Vlado Dernovšek, ki daje vtis, da bi rad svoje delo opravil čim bolj neopažen. Njegova prostovoljna zadolžitve je varnost ob rallyju - ta šport zna biti namreč nevaren tudi za gledalce, ne le za tekmovalce. To ni samo večkratna

postavitve kakih 800 metrov varnostne ograje, poskrbeti je treba za razna signalizacijska, za primerno razsvetlavo, prometne znake, pregledati ceste. Dernovška spoštujejo v vseh avto-moto društvih kot strokovnjaka za varnost na rallyjih, pomaga tudi pri drugih avtomobilističnih prireditvah v Sloveniji. Ob Saturnusovi vodi ekipo več kot 50 ljudi, ki so v dneh rallyja nenehno na nogah. Letos so pripravili teren za start na Gospodarskem razstavišču, za hitrostno preizkušnjo v Črnučah, nato popoldne istega dne za start na Trgu osvoboditve. Zvečer, ko so pospravili v Ljubljani, so odhiteli naravnost v Portorož, kjer so že ponoči pripravili vse potrebno za tretji start in nato za nedeljsko razglasitev rezultatov.

Vlado Dernovšek je s svojo ekipo skrbel za varnost.

Organizator (tudi) piknika

Lado Sluga, njega pač že vsi poznamo v različnih vlogah, zlasti pa kot organizatorja družabnih srečanj. Premalo je pravzaprav reči, da je organizator, navadno nastopa hkrati kot glavni kuhar, organizator programa in animator. Z njegovimi številnimi poznanstvi in prijateljstvi gre vse hitreje, ceneje in lahkotneje. Ker ima dve roki in dve možganski polovici, beseda pa pri njem kar mimogrede postane konj, pač uspe delati več stvari hkrati. Ob rallyju je bil tudi tokrat predvsem šef piknika za poslovne goste, poskrbel pa je tudi za Saturnužane, ki so si šli ogledat rally - v Železarni Ravne se je dogovoril, da so v času rallyja posodili svoj počitniški dom v Portorožu, kjer so se obiskovalci rallyja iz naše DO lahko okrepcali in zabavali, tisti, ki so na rallyju delali, pa tudi prespali. Našel je čas, da je pomagal tudi Vladu Dernovšku, v glavi pa ima že organizacijo kulturno - športnega srečanja v Idriji, 27. junija, za več 100 ljubiteljev avtomobilskega športa, ki so prostovoljno pomagali na rallyju. Da so srečanja v režiji Lada Sluge res nekaj posebnega, pa najbolje dokazuje tole: zaupana mu je organizacija piknika za jugoslovanske poslovne partnerje BMW-ja, ki naj bo kar najbolj podoben tistemu ob Saturnusovih rallyjih. Preprosto in domače, to je njegov recept, ki doslej še ni zatajil.

Na dirki in ob njej

V 10 LETIH

Od državnega do evropskega prvenstva

Že prvič, leta 1978, je naš rally veljal za državno prvenstvo. Oktobra je 40 avtomobilov krenilo z Letališke, izpred Avtoopreme, nato pa so dirkali po ovinkastih cestah na Krimu in po Planinskih ridah. V naslednjih letih se je rally vedno začel v središču mesta, kjer so štart lažje obiskovali ljubitelji avtomobilskega športa. Prireditev je opazno rasla, vsako leto je bilo več hitrostnih preizkušenj, število tekmovalcev pa se je že na tretji približalo osemdesetim.

Rally Saturnus je prvič uradno napredoval po treh letih; od četrtega dalje, leta 1981 je mednarodnega pomena, velja za pokal Alpe - Jadran. Zrastle je tudi prostorsko - dirka se je poslej nekaj let zaključevala v Postojni, ne več v Ljubljani.

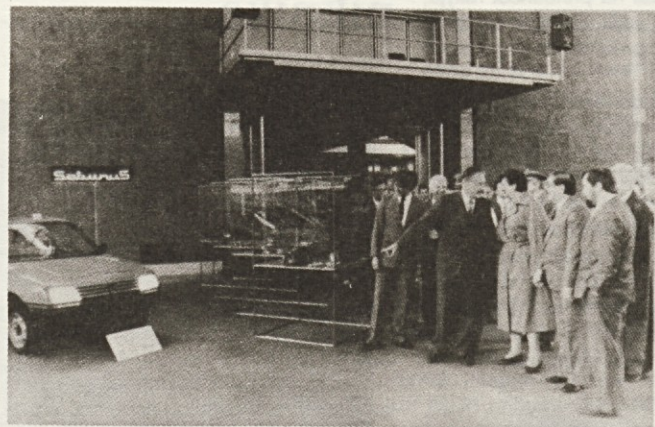
Prireditelj, AMD Slovenija-avto, se je tako dobro odrezal, da je rally zatem kandidiral za evropsko prvenstvo. A postal je velik zalogaj, tako organizacijski kot finančni. Leta 1984 so AMZS, Saturnus in Obalno-kraška poslovno turistična skupnost Portorož sklenili sporazum o skupni organizaciji in financiranju rallyja Saturnus. Stroški se od tedaj delijo, potrebni denar, ki ga ni malo, pa danes prispevajo tudi druga podjetja, jugoslovanska in tuja, tako da se je delež Saturnusa že skrčil približno na tretjino.

Skupno delo treh prirediteljev je bilo že prvič zelo uspešno. Tekmovanje je doseglo svoj še vedno veljavni rekord: štartalo je 98 posadk, domačih in tujih, od katerih jih je 51 pripeljalo na cilj v Portorožu. S preselitvijo cilja k morju se je rally vključil tudi v turistični utrip Portoroža.

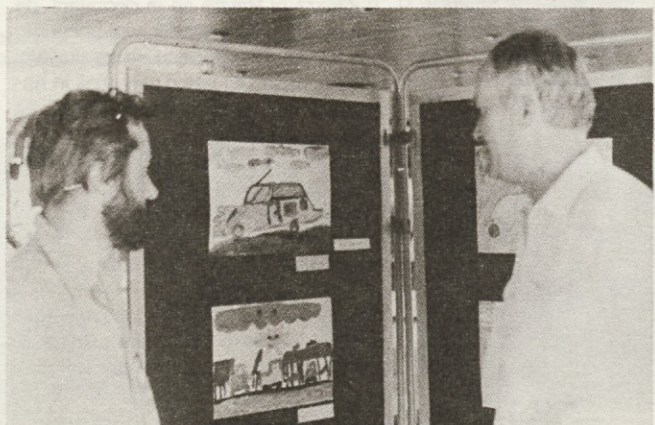
Naslednjega leta se je uresničil velik sen - od leta 1985 dalje velja Naš rally tudi za evropsko prvenstvo. Takoj zatem mu je bila priznana tudi višja, druga težavnostna stopnja. Raste tudi njegova priljubljenost med gledalci. Osmega si je ogledalo 100 tisoč gledalcev; to število se je takrat zdelo skoraj neprekosljivo. Vendar se je letos na štartih in ob progi zbralo že okrog 180 tisoč gledalcev. Tisti, ki ljubijo udobje, pa lahko vedno več slišijo o njem po radiu in televiziji. Prvo hitrostno preizkušnjo spremljata ljubljanska in zagrebška televizija celo neposredno.

Ob štartu na Trgu osvoboditve se je v petek popoldne zbralo več tisoč ljudi.

K rallyju je sodil tudi »mini salon avtomobilov« na Gospodarskem razstavišču. Otvoril jo je predsednik častnega odbora rallyja Marko Bulc. (sliki zgoraj)

Portoroški »Ex tempore« rally skozi oči portoroških šolarjev.

Zmago sta odnesla Poljaka Koper in Geborys z Renaultom 11 turbo.

TEKMA

Več odstopov kot uvrščenih

Rally je letos postregel gledalcem s številnimi presenečenji. Bil je skoraj za 150 km krajši od lanskega, z bistveno manj makadama, zato bi pričakovali, da bo odstopov manj kot lani. Zgodilo se je ravno nasprotno; od 69 tekmovalcev,

kolikor jih je štartalo na Gospodarskem razstavišču, jih je na cilj prispelo le 31. Že v prvem krogu so morali odnehati glavni kandidati za prva mesta. Lanski zmagovalec, Nemeč Rolf Petersen, je svojega audija poškodoval že na treningu in na štart sploh ni prišel. Kuzmič je na hitrostni preizkušnji v Črnučah z najboljšo vožnjo potrdil svoj sloves, a že med spretnostno vožnjo na Trgu osvoboditve mu je renaul 5 GT turbo odpovedal pokorščino. Še istega dne zvečer sta morali opustiti upanje na visoko uvrstitev tudi madžarska posadka Ferjancz-Tandari z audijem quattro in sovjetska posadka Filimonov-Develj z moskvičem 1600.

V drugem, primorskem delu rallyja je splošno kazalo, da se bo boj za prvo mesto odvijal med Avstrijcem Dirltom in Romano Zrnec. Vendar je do tedaj vodečemu Dirltu kmalu dokončno spodletelo, Romani Zrnec in njenemu so-

vozniku Pavlu Nartniku pa jo je zagodel turbinski polnilnik na renaultu 11 turbo, zaradi česar sta izgubila precej časa. Pravi nesrečnik tega rallyja je postal tako naš tekmovalec Silvan Lulik, ki je tri etape pred koncem vodil, potem pa se je moral zaradi okvare na svojem opulmanti posloviti od uvrstitve. Zmaga se je na koncu nepričakovano nasmehnila poljski posadki Andrej Koper in Krzysztof Gaborys z renaultom 11 turbo, takoj za njim sta bila Romana Zrnec in Pavel Nartnik, tretja pa sta končala rally Vladislav Štikov in Igor Kolobajev z moskvičem.

Romana Zrnec je dokazala, da se je razvila v pravo mojstrico za volanom, saj je bila med najhitrejšimi skoraj na vseh hitrostnih preizkušnjah, na osmih pa je bila celo prva. Dobro so se odrezali tudi drugi jugoslovanski tekmovalci; štiri posadke so se na skupni lestvici zvrstile med prvih deset.

Z moskvičem na tretje mesto

Ekpa AZLK je bila pred 4 leti prva tovarniška ekipa, ki je nastopala na rallyju Saturnus. Letos so imeli precej smole, tri posadke niso končale tekmovanja. Moskvič, še v stari izvedbi, pa vseeno ni ostal neopažen; Vladimir Štikov in Igor Kolobajev sta letos nadomestila na tretjem v skupni uvrstitvi dvojico Filimonov - Develj, ki je po lanski odlični vožnji štela med favorite.

Vsi v avto-športni ekipi Moskvič so tehniki in njihova prva naloga je testiranje vozil. Udeležujejo se različnih tekmovanj; za rally vožnjo je mojster posebno Valerij Filimonov, Vladimir Štikov pa za avtokrose in dirke na ledu. Eden v ekipi se ukvarja s konstruiranjem posebne izvedbe novega modela Moskvič za grupo S, ki so jo po novem uvedli v SZ in za katero ne veljajo nobene omejitve.

32-letni Vladimir Štikov je po poklicu mehanik, z avtomobilskim športom v AZLK se ukvarja 9 let. Igor Kolobajev ima 27 let, zaključil je višjo tehnično šolo, v športnem oddelku tovarne pa dela že 12. leto kot poskusni voznik.

V svoji domovini sta na rallyjih in dirkah na ledu doslej odnesla 5 srebrnih in bronastih medalj, dvakrat sta bila druga v svojem razredu na finskem rallyju

Tisoč jezer, na rallyju Saturnus sta bila letos četrtri, začela sta z 8. mestom v skupni razvrstitvi, nato pa sta se vsako leto (razen leta 1985, ko sta odstopila) prerinila nekaj stopničk navzgor. O našem rallyju pravita: »Rally Saturnus postaja vse bolj popularen, vse težji in iz leta v leto se izboljšuje konkurenca. Dosega evropsko raven organizacije. Letos smo bili posebej zadovoljni z delom sodnikov. Pred kratkim sva nastopila na finskem rallyju Tisoč jezer, ki šteje za svetovno prvenstvo, in kar se sodnikov tiče, ni bilo nobene razlike.«

Stal imela na letošnjem kaj težav med vožnjo? »Pojavilo se je le nekaj manjših problemov, ki jih je naš servis hitro odpravil. Na predzadnji hitrostni preizkušnji pa sva prebila prednjo gumo, morala sva se

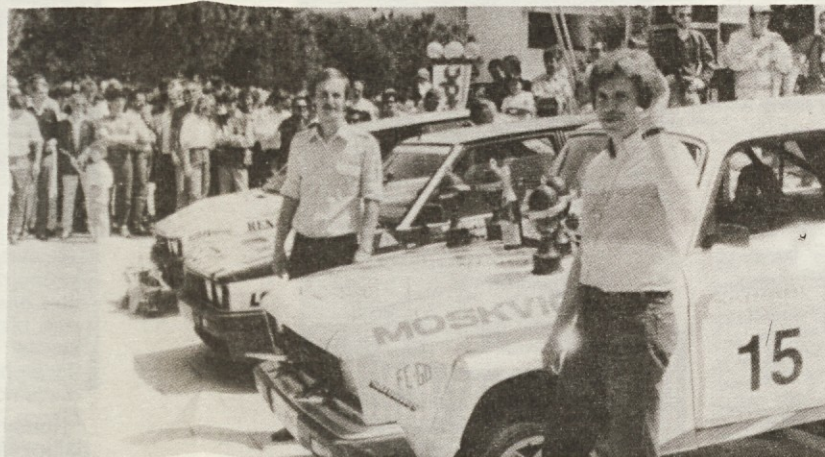
ustaviti in jo zamenjati in tu sva izgubila nekaj časa.«

Boste prihodnje leto vozili že z novim moskvičem?

»Da, pričakujemo, da bo do konca tega leta zaključena homologacija novega modela 21-41. Malo pred odhodom so v tovarni začeli z rekonstrukcijo proizvodne hale in s pripravami za veliko serijsko proizvodnjo.«

Bo težko presedlati na vozilo, ki bo precej drugačno od klasičnega moskviča?

»Novi moskvič bo lažji za 100 kg in imel bo pogon na sprednja kolesa. Rally Saturnus je pokazal, da se na stezi, ki ima veliko vzponov in ovinkov, taki avtomobili bolj obnesejo. Trenirala sva že z njim, bil nama je všeč in misliva, da bo naša ekipa prihodnje leto z novimi avtomobili bolj konkurenčna.«

Drugouvrščena Romana Zrnec pred štartom na GR. (čisto zgoraj)

Moskviče so v Avtoopremi opremili z našimi žarometi. (zgoraj)

Lankhof, največji prodajalec naše svetlobne opreme v Z. Evropi, je naši najboljše uvrščeni posadki podelil posebno nagrado. (levo)

JANEZ MILAVEC

Bencin mu je ostal v krvi

Malokdo ve, da v Saturnusu nimamo samo svojega rallyja, temveč tudi »svojega« avtomobilističnega športnika. Sicer je bivši, če se o tekmovalcu v avtomobilskem športu sploh lahko brez pridržkov govori kot o bivšem - bencin namreč ostane v krvi in vozniške veščine se ne pozabi.

Janez Milavec iz naše propagande je v svojih 12 tekmovalnih sezonah dosegel zelo dobre rezultate. Doma ima toliko priznanj in pokalov, da jih ni niti preštel; zdi se mu, da je pokalov kakih 150, diplom okrog 200; preko 10 zmagovalnih vencev, ki jih je prislužil na krožnih dirkah, pa se je seveda že posušilo. Njegov vzpon se je začel leta 1968 na Primorskem rallyju, kjer je s Fiatom 850 pridrvel na 3. mesto. To je bila spodbuda za nove nastope na tekmovalnih. Bil je 6-krat republiški rally prvak in dvakrat državni prvak, enkrat v rally vožnji in enkrat v gorskih hitrostnih preizkušnjah. Še danes mu je najljubša zmaga na Lovčenu, saj je dosegel rekord te steze, ki ga dolga leta ni nihče posekal. Dvakrat je bil vice

šampion Jugoslavije v rallyjih, dosegel pa je tudi tretje mesto v državi v krožnih dirkah.

Na rallyju Saturnus je vozil dvakrat. Leta 1978, na prvem, je bil z Zastavo 101 (grupa 2) prvi v razredu do 1150 kubikov in tretji v skupni uvrstitvi.

»Okusil sem vse vrste avtomobilskega športa, a rally je zame še vedno edini pravi. Vse ostalo je »šminkerstvo«, na rallyju pa moraš obvladati vse vrste vožnje, po vsakršnih cestah, podnevi, ponoči, v kakršnemkoli vremenu. Nekoč so bili rallyji še bolj naporni, tudi dvakrat daljši kot današnji. Tu ne odloča toliko moč motorja kot znanje - in seveda športna sreča.«

Brez trkov v avtomobilskem športu skoraj ne gre, česar pa tekmo-

Prvi v skupni uvrstitvi na rallyju Tara.

valci, če le odnesejo kolikor toliko celo kožo, običajno ne dramtizirajo. Ko je Janez Milavec prvič popolnoma razbil avto - na Ušču v Beogradu je dobesedno posekal drevo -, je že naslednjo nedeljo spet vozil z drugim avtomobilom, kljub nalomljenim rebrom. Tekmovati pa je nehal kmalu po svoji drugi »totaliki«, leta 1980 na Pohorju. Potem je poskusil še enkrat na Lovčenu. Nehal je delno zaradi posledic hujske poškodbe, delno pa iz čisto osebnih razlogov. Pravi pa, da mu še danes ni lahko, ko gleda rally samo od strani. »Še vedno sem zastrupljen,« pravi, »in če bi našel sponzorja, bi takoj spet vozil.«

Zdaj že tretje leto dela v propagandni službi Saturnusa. Kot referent za sejme je zadolžen, da skupaj z ekipo, v kateri sta običajno dva mizarja in včasih še električar, postavi stojnice. Zadolžitve ima tudi pri organizaciji rallyja Saturnus. Nekatere so celoletne, bolj napeto pa seveda postane v času pred rallyjem. Sodeluje v protokolu in ureja nekatere tehnične zadeve.

O Saturnus rallyju pravi: »Trenutno je to najmočnejši rally v Jugo-

slaviji. V evropskem prvenstvu ima koeficient 2. Prizadevamo pa si, da bi se sčasoma uvrstil med rallyje za svetovno prvenstvo. Če nam bo to uspelo, potem ne bo več težav z denarjem, saj se pri takih rallyjih mnogi kar pulijo za sponzorstvo. Da doseže tako stopnjo, pa mora biti rally brezhibno organiziran; vsakega ocenjujeta dva mednarodna ocenjevalca.«

PETEK,
22. maja

LJUBLJANA

- 10.00 Tednik
- 11.00 Dokumentarce meseca: Narcis brez zrcala
- 11.40 G. Torrente Ballester: Sonce in senca, ponovitev 11. dela
- 15.55 Rally Saturnus, prenos
- 17.00 Risanka
- 17.10 Poročila
- 17.15 Makedonske ljudske
- 17.45 Dolga bela sled

ZAGREB I

- 8.20 Poročila
- 8.25 Otroška oddaja
- 8.55 Tv v šoli
- 10.30 Poročila
- 10.35 Tv v šoli
- 12.30 Poročila
- 15.55 Rally Saturnus, prenos
- 17.05 Poročila
- 17.10 Kronika Reke
- 17.30 Posled...

Dogodek leta na naših cestah

LJUBLJANA, 18. — Ljubitelji rallyja bodo konec tega tedna (od 22. do 24. maja) spet prišli na svoj račun, kajti lahko si bodo ogledali rally Saturnus, ki že nekaj časa velja za največje avtomobilistično športno prireditev ne le v Sloveniji, temveč tudi v Jugoslaviji. V svoji jubilejni, deseti ponovitvi bo ta prireditev, ki si je pridobila ugledno mesto med rallyističnimi tekmovalni, prav gotovo še potrdila ugled in veljavo in zadovoljila tako tekmovalce kot gledalce.

trena vise mille pistes Stojana Pirjevca), saj prireditelji menijo, da je zaradi varnosti bolje, da ne nastopijo. Rally Saturnus se bo začel v petek dopoldne, ko bo na Gospodarskem razstavišču tehnični pregled in verifikacija, start pa bo popoldne prav tako na ljubljanskem razstaviščnem prostoru. Ob 15.41 prvi avtomobil odpeljal na prvo turo. Bo tako

hko spremenjena, bolj atraktivna in krajša, tako da bodo lahko uživali tudi vsi ljubitelji rallyja pri TV zaslonih, saj bo ljubljanska televizija prvi obračun neposredno našala. Po tej HP se bodo tekvalci vrnili v središče Ljublj, kjer bodo avtomobili na ogled 16.34 do 18.01, ko se bodo potna nadaljevanje rallyja. Pot jih najprej sodila do Vrhnike, kjer na sporedu nova HP na Zaplano (potni cesti do smučarica). Od tu proti Logat-

javilo 85 posadek, od tega 11 jine oziroma 12 državljanov, da bo prvi avtomobil odpeljal na prvo turo. Bo tako hko spremenjena, bolj atraktivna in krajša, tako da bodo lahko uživali tudi vsi ljubitelji rallyja pri TV zaslonih, saj bo ljubljanska televizija prvi obračun neposredno našala. Po tej HP se bodo tekvalci vrnili v središče Ljublj, kjer bodo avtomobili na ogled 16.34 do 18.01, ko se bodo potna nadaljevanje rallyja. Pot jih najprej sodila do Vrhnike, kjer na sporedu nova HP na Zaplano (potni cesti do smučarica). Od tu proti Logat-

10. EVROPSKOG SJAJA

RALLY SATURNUS
Championnat d'Europe, Ljubljana - Portorož, Yougoslavie

Rally Saturnus spet v središču pozornosti

Več kot 80 voznikov iz 12 držav se bo ob koncu tedna pomerilo za evropsko in državno prvenstvo

LJUBLJANA — Številnim ljubiteljem avtomobilskega športa se bo ob koncu tedna velika športna prireditev, Rally Saturnus, ki šteje za evropsko prvenstvo s koeficientom 2, predstavila. Prireditev bo potekala v večjih cestah okoli Ljubljane in Portoroža spremljali moji vozniki iz 12 držav.

Ljubljana, nedvomno avtomobilistični dogodek leta, bo privedel do tega, da se bo prvi avtomobil odpeljal na prvo turo. Bo tako hko spremenjena, bolj atraktivna in krajša, tako da bodo lahko uživali tudi vsi ljubitelji rallyja pri TV zaslonih, saj bo ljubljanska televizija prvi obračun neposredno našala. Po tej HP se bodo tekvalci vrnili v središče Ljublj, kjer bodo avtomobili na ogled 16.34 do 18.01, ko se bodo potna nadaljevanje rallyja. Pot jih najprej sodila do Vrhnike, kjer na sporedu nova HP na Zaplano (potni cesti do smučarica). Od tu proti Logat-

RALLYE SATURNUS
Championnat d'Europe, Ljubljana - Portorož, Yougoslavie

NAJVEČJI AVTOMOBILISTIČNI ŠPORTNI DOGODEK JE PRED VRATI

10. rally Saturnus bo tako prvenstvo, ki ga organizira evropska rally asociacija. Kot smo poročali že v prejšnjem številu, bo letos štart v petek, 22. maja, v Portorožu. Rally Saturnus je eden izmed najbolj zanimivih in prestižnih rallyjev na svetu. Prizadevamo pa si, da bi se sčasoma uvrstil med rallyje za svetovno prvenstvo. Če nam bo to uspelo, potem ne bo več težav z denarjem, saj se pri takih rallyjih mnogi kar pulijo za sponzorstvo. Da doseže tako stopnjo, pa mora biti rally brezhibno organiziran; vsakega ocenjujeta dva mednarodna ocenjevalca.

Sedmo tekmovanje

Na letošnjem tekmovanju ljubljanskih kovinarjev je primerjalo svoje znanje s poklicnimi kolegi tudi 8 Saturnužanov: strugar Janez Plešič, brusilec Jože Jandrič in frezalci Branko Žagar, Rado Kovačič, Stojan Cvetko, Milan

Šmigovec, Radojko Teofilovič in Niko Rupnik. Lahko bi jih bilo več, res pa je, da je bil Saturnus po udeležbi nekako povprečen - če izvzamemo Litostroj, ki je na tekmovalna prizorišča poslal skoraj 100 kovinarjev raznih strok.

ljubljskih kovinarjev

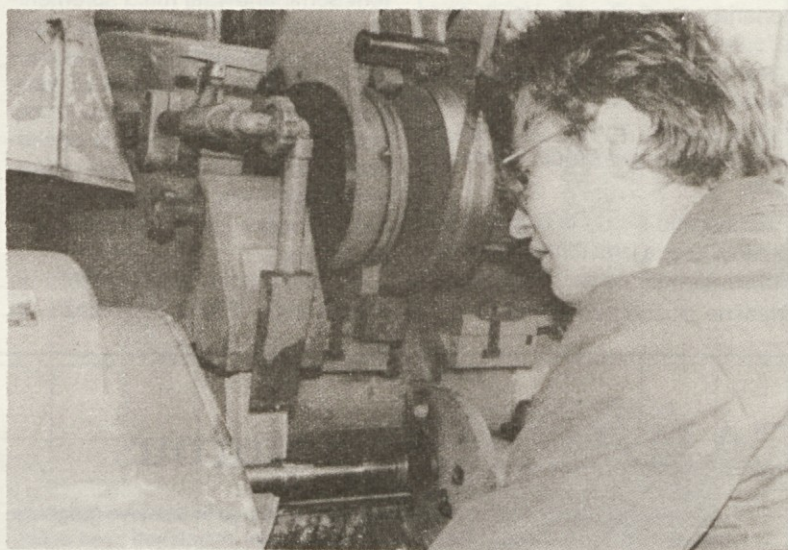

Tekmujoče brusilce je kot navadno sprejela pod streho naša orodjarna. Jože Jandrič se je uvrstil na tretje mesto. Resnici na ljubo, tekmovali so samo štirje; kljub temu je to kar lep uspeh, saj je Jože delal za brusilnim strojem vsega dve leti, zdaj pa je že dve leti kontrolor. Na tekmovanja, pravi, hodi predvsem zato, da obnavlja znanje.

◀ Od vseh naših se je najbolje odrezal Branko Žagar, ki je zmagal v konkurenci dvajsetih frezalcev (ali rezkalcev, kot se jezikovnim priporočilom navkljub še vedno rajši imenujejo).

O svojem motivu za udeležbo na tekmovanjih (letos je bil že šestič) pravi: »Enostavno mi je všeč. Zaradi nagrade? Saj vnaprej ne vemo, kaj bodo dobili zmagovalci. Letos je bila nagrada sicer zelo lepa, vrtni stroj. Tista, ki je bila razpisana v Saturnusu, pa bo zaradi premajhne udeležbe najbrž malo zmanjšana. Če v drugih delovnih organizacijah tudi razpisujejo nagrade, ne vem. Vem pa, da se v nekaterih DO veliko bolj pripravljajo na tekmovanje. Imajo seminarje, praktične vaje, in če je veliko prijavljenih, organizirajo tudi predtekmovanja.«

Kadar ne tekmuje, dela Branko Žagar v prototipni delavnici; kmalu bo dopolnil 9 let delovne dobe v Saturnusu. Pravi, da mu je delo kar všeč. Ni enolično, saj v prototipni delavnici orodij ne izdelujejo serijsko.

Proizvodnja in zdravje

Lani so bili v naši obratni ambulanti preventivno pregledani 204 delavci tozda Embalaža (obrat Zalog, obrat Polje, oddelek polizdelkov, skladišče materiala in ekspedit). Razen v skladišču in ekspeditu je v vseh oddelkih ugotovljenih veliko okvar sluha, prizadetih je približno polovica vseh delavcev. Zelo pogoste so tudi okvare gibalnega aparata, te mučijo približno petino delavcev, precej je še bolnikov s povišanim krvnim pritiskom. Nemalo je tudi alkoholikov, od 204 pregledanih delavcev kar deset.

Delavce so v ambulanti tudi anketirali in ugotovili, da skoraj nihče redno ne uporablja zaščitnih sredstev proti hrupu (od vseh anketiranih jih uporabljata samo dva).

Zaposlene v tiskarni v Mostah in Zalogu so pregledali v Centru za medicino dela pri Zavodu za varstvo pri delu. Ti delavci največ boleajo za srčno-žilnimi boleznimi (20 %) in okvarami gibalnega aparata (20 %), veliko je tudi obolenj dihal (12,8 %) in okvar vida in sluha (9,3 %). Zdravstveno stanje zaposlenih je v povprečju toliko slabše, ker jih je polovica starejših od 40 let.

Nezaščitena je ta delavka v trikratni nevarnosti: hrup ji uničuje sluh, ploščovina jo lahko poreže po golih rokah, pri varjenju pa iskre grozijo njenim očem.

IZPITI IZ VARSTVA PRI DELU

Dve leti sta spet naokrog

Minili sta dve leti, od kar smo imeli zadnjič predavanja in preizkuse znanja iz varstva pri delu in požarnega varstva. Po zakonu je dolžnost vseh zaposlenih, da preizkuse znanja iz varstva pri delu in požarnega varstva po tem času ponovno opravijo.

Letos poteka izobraževanje o varstvu pri delu in požarnem varstvu po programih, ki so bili izdelani v sodelovanju med oddelkom za izobraževanje in službo za varstvo pri delu.

Predavanja za vodilne in vodstvene delavce in projektante so poudarila dolžnost zagotavljanja varstva pri delu, predvsem rednega pregledovanja strojev in delovnih naprav in zagotavljanje pogojev za varno delo pri uvajanju novih tehnologij in nabavi novih strojev. Novi zakon o varstvu pri delu prepušča način reševanja problemov bolj samim delovnim organizacijam, s tem pa delovnim organizacijam v celoti in vodilnim delavcem in projektantom osebno nalaga tudi večje odgovornosti.

Izobraževanje za delavce v proizvodnji je obravnavalo konkretne nevarnosti v delovnih procesih, značilnih za našo DO, ter načine, kako se s pomočjo zaščitnih sredstev in s previdnostjo tem nevarnostim sam delavec lahko izogne ali jih omili. Največ je bilo povedanega o hrupu, o ravnanju z materialom, predvsem o nevarnosti ureznin, o ravnanju z delovnimi napravami in o nevarnostih transportnih sredstev v proizvodnji.

Namen obdobjnega izobraževanja iz varstva pri delu in požarnega varstva je osveščanje vseh zaposlenih o varnem delu, ker le tako lahko pričakujemo, da se stanje na tem področju izboljša.

Snoj Avgust

Zakaj ne maramo denarja?

Vsi vemo, da denarja ni nikoli dovolj, vendar je očitno, da vsake vrste denarja tudi nočemo. Primer za to je področje zavarovanja v naši delovni organizaciji, ki je deležno prav mačehovskega odnosa.

Ugotavljamo, da že leta plačujejo zavarovalni skupnosti ogromne vsote denarja, odškodnin pa skoraj ne dobimo. V DO Saturnus imamo zavarovana vsa osnovna sredstva proti različnim vrstam rizikov, npr. proti požaru, vlomom, strojelomu, zavarovane imamo elektronske računalnike, delavci smo nezgodno zavarovani, zavarovan je ves vozni park, seveda poleg obveznega tudi kasko. Skratka, veliko stvari je zavarovanih, tudi škode se dogajajo, denarja pa od nikoder. Vzrok za to je samo eden in sicer ta, da nam zavarovalnica ne more izplačati odškodnine, če sploh ne ve, da se je škodni primer zgodil, oz. tega ne more vedeti, ker škode nismo prijavili.

Prijavljanje škode in izterjava odškodnin je ena izmed nalog finančne službe. Vendar ne gre, da bi delavci finančne službe bedeli nad tem, ali

se škode dogajajo ali ne. Zato smo v februarju letos pripravili krajši seminar, na katerega smo povabili vzdrževalce TOZD, vodje služb v DSSS, službo varstva pri delu, pravno službo, službo varovanja premoženja, skratka vse ljudi v DO, ki so na kakršenkoli način udeleženi pri postopku zavarovanja. Povabili smo tudi predstavnika zavarovalne skupnosti, ki nas je poučil, kako naj ravnamo v primeru nastanka škode. Upali smo, da se bodo stvari po tem seminarju vsaj malo spremenile, vendar zaman. Še naprej redno prijavljamo le avtomobilске nezgode in nesreče pri delu. Kajti vsak posameznik je, ko se mu zgodi nesreča in je huje ali lažje poškodovan, zainteresiran, da se odškodnina uveljavlja. Če pa so pri isti nesreči poškoduje tudi stroj, nikogar ne zanima.

V aprilu smo z vzdrževalci in predelavci TOZD Embalaža in

Avtooprema prijavili zavarovalni skupnosti okrog 30 primerov strojelomne škode za lansko, nekaj celo za predlansko leto. Rezultat ni majhen, kajti povrnjenih smo dobili 13 milijonov din (1,3 stare milijarde), seveda pa bi bil ta denar veliko več vreden, če bi ga dobili nazaj takrat, ko je do škode prišlo in ne čez leto ali dve. Kaj je to inflacija, menda danes že vsi vemo. Kljub temu pa se letos ni zgodila še niti ena sama samcata škoda. Neverjetno, kaj? Tudi jaz ne verjamem, vendar v petih mesecih letošnjega leta ni pripela v finančno službo niti ena prijava škode (izvzeto je spet avtomobilsko in nezgodno zavarovanje), kar avtomatično pomeni, da se ni vsaj majčkeno poškodoval niti en stroj ali računalnik ali katerakoli druga stvar, skratka, da v Saturnusu vse stvari tečejo tako brezhibno kot nikjer drugje. Ker seveda tega nihče od nas ne verjame, potem bo najbrž že res, da denarja nočemo. Zakaj tako, se sprašujem že v naslovu.

Pravkar je bil izdan organizacijski predpis, iz katerega bo razvidno, kako naj ravnamo v primeru nastanka škode. Osnutek predpisa je bil posredovan članom kolegija, vendar ni naletel na kakšen večji odziv. Verjetno ima papirne vojne vsak že čez glavo. Morda pa jih bo vzpod-

budil ta članek, da bodo začeli razmišljati o tem, da so zavarovalne premije stran vržen denar, če ne zahtevamo povračila odškodnin. Pa ne samo člani kolegija, vsi bi morali razmišljati o tem. Vemo, da je situacija takšna, da gledamo praktično na vsak dinar, kam, ga bodo vložili, nočemo pa denarja, ki nam priteka skoraj sam od sebe, brez kakšnih posebnih naporov ali dodatne obremenitve. Kot sem že omenila, v finančni službi ne moremo vedeti, da je do škode prišlo, če o tem nismo obveščeni. Vzdrževalci imajo v ta namen obrazec, ki se imenuje uradno Strokovni zapisnik o nastali škodi, ki ga je potrebno samo izpolniti in oddati v finančno službo. Vendar je očitno to pretežko. Vem, da niso za vse krivi samo vzdrževalci. Vsak delavec, ne glede na to, kje in kaj dela, bi moral imeti toliko zavesti, da je vsak dinar, ki se povrne, naš dinar, ki ga lahko uporabimo za nabavo ali popravilo stroja, za kar sicer odštevamo drug denar, ki ga tako krvavo potrebujemo za drug namen. Zato pozivam vsakogar, ki ne ve kako ravnati v primeru nastanka škode, oz. je v dvomih, naj pokliče int. 298, vse vam bomo povedali.

Ali pa je tudi to pretežko?

Helena Podgornik

CAD/CAM in Saturnus

O vpeljavi računalniško podprtega konstruiranja in izdelave (pogosto imenovano CAD/CAM), smo začeli v Saturnusu razmišljati pred dobrima dvema letoma. Takrat je bil v Glasu Saturnusa objavljen prispevek o razlogih za vpeljavo takega sistema, zato danes povzemimo le najpomembnejše.

Ugotovimo lahko, da računalniško podprte sisteme v največji meri uporabljajo na področju avtomobilске in letalske industrije, medtem ko je procent na področju splošne kovinske predelovalne industrije v svetu precej manjši. V avtomobilski industriji vse bolj prihajajo do izraza matematično nedefinirane, tako imenovane proste površine, kar je v težnji za čim manjšim zračnim uporom povsem razumljivo. S klasičnimi pristopi te problematike ni več možno obvladovati, to pa velja seveda tudi za vse kooperante velikih avtomobilskih firm, ki izdelujejo posamezne komponente, mednje pa sodi tudi Saturnus. Čez nekaj let bodo te firme med seboj tudi komunicirale zgolj na osnovi izmenjave računalniških informacij, saj s klasično izdelano konstrukcijsko in tehnično dokumentacijo ne bo več možno pokriti vseh zahtev. Obdelava že omenjenih prostih površin zahteva uporabo več osnih obdelovalnih strojev, ki jih je potrebno programirati in krmiliti z določenim NC programskim produktom, ki pokriva vsa vitalna področja obdelave (frezanje, elektroerozija, struženje itd.).

Na drugi strani je prednost CAD/CAM sistemov v tem, da omogoča projektantom in konstruktorjem veliko bolj ustvarjalno delo, saj jih razbremenijo vsega rutinskega dela, tako da jim ostane veliko več časa za razmišljanje o optimalnih rešitvah. Tako se seveda precej skrajša čas osvajanja novega izdelka,

kakor tudi ves izdelovalni proces, s tem pa je možen hitrejši nastop na trgu in večja konkurenčnost, ki bo na zahtevnih zahodnih trgih vse pomembnejša.

Sistem CAD/CAM je sestavljen iz strojne in programske opreme. Strojno opremo (hardware) predstavlja sam procesor z dodatnimi spominskimi enotami ter vhodno/izhodnimi napravami in posameznimi delovnimi postajami. Med vhodne naprave štejemo tastaturo, grafično tablico z elektronskim peresom in »miško«, med izhodne naprave pa risalnice, pisalnike in hard-copy napravo, ki omogoča generiranje zaslonske slike. Računalnik mora na tehničnem področju omogočati zelo hiter prenos podatkov, kar omogoča kratke odzivne čase. Za primer naj navedem, da vsebuje kompleksna tehnična risba 2 - 4 MB informacij, temu primerna pa mora biti tudi hitrost procesorja.

Sodoben koncept konfiguracije strojne opreme temelji na osnovi inteligentnih delovnih postaj, ki že lokalno opravljajo določene izračune in analize, medtem, ko glavni računalnik pokriva skupno podatkovno bazo in opravlja le najbolj kompleksne izračune.

Programska oprema (software) sestoji iz systemske in aplikativne programske opreme. Systemski del vsebuje operacijski sistem, prevajalnike za določene jezike, editorje, itd., skratka osnovo za uspešno izvajanje aplikativnega dela.

Osnovo aplikativne programske opre-

me predstavlja geometrijski modeler, s katerim projektant ponazori računalniški interni model izdelka ali orodja. Predstavitev tega modela je možna na več načinov. Prvi način je žični model (wire frame), kjer objekt ponazorimo z robovi. To je sicer najpogostejši primer modeliranja, vendar pri kompleksnejših ponazoritvah lahko pride do dvoumnosti. Zaradi tega je primernejši ploskovni model (surface modelling), kjer objekt ponazorimo s ploskvami. Ta način predstavlja tudi osnovo za NC obdelavo, to je za izdelavo programov za NC in CNC obdelovalne stroje. Ta način zahteva izredno prostorsko predstavitev projektanta, saj mora pri prikazovanju določenih kritičnih točk vedno določiti, ali se ta nahaja na površini, izven ali znotraj telesa, ki ga kreira. Enostavnejše je delo s tretjim načinom ponazoritve, t.j. »solid modelling«, kjer telesa gradimo s preprostimi sestavljanjem temeljnih gradnikov (primitivov) kot so kocka, krogla, stožec, itd, s pomočjo Boole-ovih operatorjev (unija, razlika, presek). Kot smo že omenili, je to način, ki je najbolj »uporabniško prijazen«, zahteva pa veliko količino informacij v podatkovnih bazah.

S slednjima dvema načinoma ponazoritve, t.j. ploskovnim in solid modelom, je možno avtomatsko izvesti izračune vseh tehničnih karakteristik, ki jih potrebuje projektant pri svojem delu (teža, težišče, momenti, itd.).

Modul za risanje in dimenzioniranje omogoča izdelavo celotne klasične konstrukcijske dokumentacije, vključno s kosovnicami. Projektant preprosto pokliče model izdelka ali orodja iz baze podatkov in potem izriše določen del v kakršnemkoli pogledu ali preseku. Kotiranje samo se izvede s tem, da projektant preprosto pokaže na zaslonu točki, med katerima bi želel kotirati.

Posebno skupino predstavljajo moduli

za analizo brizganja plastike v orodjih. Omogočeno je optimiranje lokacije in števila dolivkov ter hladilnih kanalov, kakor tudi istočasno zapolnjevanje večjega števila gnezd v orodju ter spremljanje temperaturnih in tlačnih parametrov. V paket je možno tudi preprosto vgraditi kataloge različnih proizvajalcev določenih komponent strojnih delov.

V fazi izdelave NC programov je potrebno dodati le tehnološke podatke izdelave, saj je geometrija izdelka podana že v predhodni fazi, t.j. pri izdelavi modela. Vrhunski CAD/CAM paketi omogočajo programiranje vseh tipov obdelav, kakor tudi generiranje post-procesorjev (t.j. krmilju obdelovalnega stroja prilagojena informacija o določenih operacijah) za različne več-osne obdelovalne stroje.

Uvajanje CAD/CAM tehnologije naj bi v prvi fazi temeljilo na štirih delovnih postajah, na katerih bi čim več projektantov in konstruktorjev obvladalo optimalno uporabo aplikativne programske opreme, ki jo zahteva proizvodni proces. Ob tem se moramo zavedati, da je CAD/CAM le prvi korak v računalniško podprto proizvodnjo (CIM), kar je tudi naš končni cilj, in omogoča pretok informacij v vseh fazah proizvodnega procesa.

Programski produkti, ki v celoti pokrivajo zahteve na področju konstruiranja in izdelave orodij ter imajo obenem izdelano strategijo v CIM, so v glavnem ameriškega izvora. Nekaj teh uspešno distribuirajo in podpirajo, tako v strojnem kot programskem smislu, tudi nekatere naše firme. O analizi teh paketov in o optimalni izbiri CAD/CAM sistema za DO Saturnus pa bomo podrobneje poročali v naslednjem prispevku.

Ivan Poljanec

Pozor! Množični izlet na Planino pri Jezeru (1450m)

Na tem dvodnevem izletu (27. in 28. junija) pričakujemo sodeč po lanskih in predlanskih izkušnjah, spet blizu 100 Saturnužanov in članov njihovih družin. 5 ali 6 ur hoje za razigrano družbo pač ni prehud napor - še posebno, ker bo vmes, po približno uri hoje iz Bohinja, postanek na Vogarju. Vodniki Milan Pavliha, Tone Krisper, Marjan Bernik, Stane Curk in Franc Osterman nam obljublajo lep razgled z Vogarja v dolino, Planina pri Jezeru pa je že sama po sebi tako lepa, da ni treba gledati še naokrog.

NEKAJ PAMETNIH

Polovičarstva in nepoštenosti napravijo v vsej politiki in v življenju več škode kakor energične in ostre odločitve.

STEFAN ZWEIG

Starci radi dajejo dobre nasvete; to jim je v tolažbo, ker ne morejo več dajati slabih zgledov.

LA ROCHEFOUCAULD

Križ je, da so tepci tako polni samozavesti, pametni ljudje pa tako polni dvomov.

BERTRAND RUSSEL

Varujte se ogroženih ljudi in ljudi, ki mislijo, da so ogroženi. Čutijo potrebo, da se varujejo in branijo, in zato pogosto nepričakovano in zahrbtno napadajo.

IVO ANDRIČ

KRIŽANKA

	VODNIK	VEKTRAJUNST	VULKANSKO OTKOČJE V HIKOZEJITJI	KORALNI OTOK	BIJŠI POLJSKI KOGOMEVS	ČOLN GRS	SLOVENSKI SLIKAR BOŽIDAR	TROPSKA PAPIGA
	GOSTINSKI DELAVEC							
	KUBEZEN. PESNIŠTVO VERZNIK							
H	TROPSKI KOŠČAR	FINSKO JEZERO	KRAJ V PREKHURJU	PEŠTNER	GOZDNA ŽIVAL	KRAJ NA DOLEJNSKI	ZENSKO OBLAČILO RIMSKI ŽESOBIVNO PISEC	100 km ² NESTO V ROMUNJI
NESTO NA HRVAŠKEM								NARODNI HEROJ TONE
								TELICA ZAREBR-NICA
CERVENO PRELETSTVO ROBOČENJE								
SLOVENSKI GEOLOG IVAN								
ORGANSKO BARVILLO INDIGO								
ČEŠKI PISATELJ Alois								
GL. MESTO TURČIJE								
OVASSIS								
ENKA								
NIČLA								
PAPEŠKO SONČICE								
BAJKA								
DALMAT. ŽEN. IME								
REKA V KOLUMBIJI								
ORANJE								
MR. OTOK V OROČJU TUAMOTU								
GLAS SATURNUSA	VRANJE	CITROVENO AVTO JARNAUSKI OTOK						
RDEČA ZVEZDA V ŠERPIJONI								
ČASTNI NAZIV JUDOVSKIH UČITELJEV								
IVAN TAVČAR ZRAMOPLON, BALON (HROŠČINA)								
TOP								
AVANDESKI KLUB								
VRSTA ŽITA								
STGRŠKO MESTO V BEOCIJI								
ŽIGANA								
GLINA								
STAROGRŠKI DIDATIČNI PESNIK								
GRŠKI OTOK								
REKA V SZ								
TORINO								
GLAVNI ŠTEVNIK								
OSKAR KOVAČIČ								
VERSKA PODOBA								
FRNIKOLA								
SMEC DOM ŽIVALI								
GLAS SATURNUSA								
VRSTA METULJA								
DEŠKA V OGRADI								
MULJAN NA HAVAJIH								
BARVA								
RIMSKI HISSNI BOG								
OBVEŠILNA PISAČA								
ŽEN. IME								
SEZNAM ČEN, ČEV, VNIK								
MESTO V TORČIJI								
WORD								
ALUMINIJ								

KADROVSKE SPREMEMBE

APRIL 1987

PRIHODI

MULALIČ MIRSA DA AO
MAHMUTOVIČ ŠERIFA AO
PESTOTNIK MARKO EMB-Zalog
CIGLAR FRANCI OR-iz JLA
KRŽIŠNIK DUŠANKA EMB
KLAJNOŠEK JOŽEF EMB-Zalog iz JLA

ODHODI

GNIDOVEC ANTONIJA DSSS - upok.
VIČAR ALOJZ OR
REŠETAREVIČ GRETA EMB - upok.
KREMŽAR TOMAŽ OR
OBERSTAR IRENA EMB - Zalog
ŠIMENC MAJDA EMB - Zalog
smrt
GLOBOKAR STANISLAV EMB - tiskarna inv. upokoj.

ZAHVALA

Ob odhodu v pokoj se zahvaljujem vsem sodelavkam in sodelavcem za prijazne besede in darilo.
Greta Rešetarevič

ZAHVALA

Ob smrti moje mame Marije Mahkovec se zahvaljujem sodelavcem iz prodajne in nabavne službe za izkazano sožalje in podarjeni venec in osnovni organizaciji sindikata za venec in osmrtnico.
Nada Vrtačič

GLAS SATURNUSA izdaja delavski svet DO Saturnus v nakladi 2400 izvodov. Ureja ga uredniški odbor: Janko Erklavec, Bojan Falež, Ivo Frbežar, Brane Koleša, Jože Kopač, Marjan Kobal, Franc Levec, Marija Petranovič, Ludvik Poljanec, Slavko Mahne. Glavni in odgovorni urednik Vita Cajnko. Naslov uredništva: Saturnus, Ob železnici 16, 61110 Ljubljana, telefon 444-466 int. 225. Tiskano v Saturnusu - oddelek tiska na papir. Po mnenju sekretariata za informiranje IS skupščine SRS, št. 412-1/72 z dne 8.9.1975, je glasilo oproščeno temeljnega davka na promet.

Množično po poteh spominov in tovarištva

Tudi če kdo sploh ne ve, da smo tekmovali, vas moramo obvestiti, da so letos na pohodu zmagali delavci skupnih služb, ker jih je bilo tokrat največ. Prehodno zastavico so izpulili iz rok delavcem Orodjarne, ki so bili že več let nanjo kar abonirani. Vseh Saturnužanov, ki smo premarširali tistih 12 kilometrov, pa je bilo z družinskimi člani vred več kot 300.

Pa ni, da bi se preveč hvalili, kajti živi in zdravi so ostali tudi tisti člani PD Saturnus, ki so 9. maja prehodili cel krog okrog Ljubljane. Častno sta se odrezali tudi tekaški trojki Milan Pavliha - Tomaž Erhovnic - Marjan Čerin in Stojan Cvetko - Sandi Sojer - Dušan Kocuvan na 28-kilometerskem Partizanskem marču. Obe sta prišli na cilj, druga sicer z majhno zamudo, ki pa pri taki kilometraži nič ne de.

Planinski izleti

Na Ratitovec (1672 m) bo 6. junija vodil skupino Milan Pavliha. Iz Železnikov do kočice na Ratitovcu je sicer 6 ur hoje, vendar brez strmih vzponov; primerna je torej tudi za manj vzdržljive.

Na Grintavec (2558 m), kamor bo vodil Marjan Čakš 13. junija, je po jugovzhodnem grebenu precej težka pot, potrebno je tudi varovanje z vrvo, zato so na ta izlet vabljeni le izkušeni planinci.

Planinski tabor na Ključu v Polhograjskih Dolomitih, 14. junija, se seveda lahko udeleži vsakdo, vsekakor pa bodo šli tja najaktivnejši člani planinskega društva. Pravijo, da je na taborih vedno prijetno, poskrbljeno je tudi za kulturni in zabavni program. Prijave sprejemata Boris Zakrajšek in Franci Garbajs.

Na Kukovo špico so 20. junija spet vabljeni samo izkušeni planinci, opremljeni s cepini in derezami. Izlet bo dodil Franc Osterman.

Vedno več igralcev tenisa

Tenis postaja vse bolj popularen šport, ni več samo šport smetane. Vendar pred petimi leti, ko smo v ŠRD Saturnus ustanovili teniško sekcijo, še nismo vedeli, da bo zanimanje za to zvrst rekreacije tako skokoma raslo. V začetku nas je bilo samo 10, v pretekli sezoni pa je v sekciji sodelovalo že blizu 40 Saturnužanov. Pričakujemo, da se nam bo v letošnji sezoni pridružilo še 10 ali 15 začetnikov.

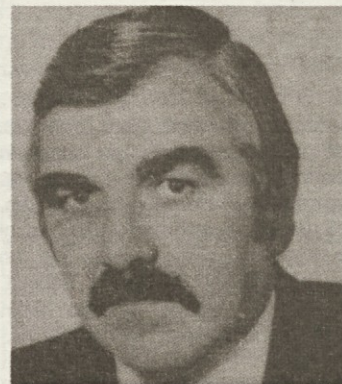
Igranje tenisa je zanimiva in privlačna rekreacija za mlade in starejše. Je pa dokaj zahtevno in se ga ne da naučiti preko noči. Potrebna je volja, čas, igrišče in seveda denar. Volja in čas se še najde, zatakne pa se pri igriščih; premalo jih je, najemnina pa je zasoljena.

Naša sekcija ima na voljo igrišče samo 12 ur na teden (v Savskem naselju in v Mali loki pri Zajcu). To je premalo, da bi se vsak teden zvrstili vsi člani sekcije, znajti se je treba tudi na druge načine. 40 milijonov, ki jih ima na voljo teniška sekcija, je pač premalo za kaj več; denar potrebujemo tudi za organizacijo tekmovanj. Letos imamo v načrtu spomladanski turnir Saturnužanov, dvoboj med Avtoopremo in Orodjarno, tekmovanje v okviru športnih iger in dvoboj s Papirnico Vevče.

Kljub denarni suši nameravamo organizirati skupinski tečaj za začetnike. Odločili smo se za bolj poceni varianto tečaja, na katerem se bodo udeleženci spoznali le z najosnovnejšimi udarci in pravili, potekal pa bo ob urah, ko imamo najeto igrišče. Tečaj bomo izvedli v prvi polovici junija, zanimanja je že precej. Kdor želi izvedeti kaj več, naj pokliče Edo Lampiča na int. 268.

Edo Lampič

UMRL JE Zvone Pirc

Zapustil nas je kar na hitro, nepričakovano. Kot je svoje šibko zdravje skušal prikrivati nam, ga tudi sam ni hotel jemati resno; redko se je zgodilo, da bi zaradi bolezni ostal doma. Med nami, na svojem delovnem mestu, je ostal skoraj do zadnjega dne življenja.

V Saturnus je prišel še zelo mlad, tu se je izučil za kovinostrugarja. Medtem ko je bil 8 let zaposlen drugje, je končal delovodsko šolo, pred 25 leti pa se je spet vrnil v našo delovno organizacijo. Delal je v razvojni službi Avtoopreme kot referent za študij dela. To je psihično precej naporno delo, ob njem je nenehno zadeval na človeško občutljiva vprašanja. Reševal jih je z izrednim občutkom za mero, za pravičnost, ne da bi pri tem zanemaril strokovnost.

Poznali pa ga nismo le kot sodelavca, temveč tudi kot športnika. Leta se je pojavljal v vrstah naših smučarjev, kot tekmovalac in kot organizator; posebno nepogrešljiv pa je bil med kegljači Saturnusa.

Spominjali se ga bomo kot prijetnega tovariša, marsikdo tudi kot prijatelja. Pogrešali bomo njegovo družabnost in smisel za humor, s katerim nam je znal olajšati tudi težke trenutke.

Novi v vrstah mladincev

Mesec maj je mesec mladih. Še posebno svečano je 25. maja, ko mladi praznujejo svoj praznik in hkrati obudijo spomin na rojstvo tovariša Tita.

Tudi letos so mladinci Saturnusa pripravili svečan sprejem učencev OŠ »Vide Pregarc«. Pred spominskim obeležjem ustrelenje Vide je prisotne v imenu mladincev Saturnusa pozdravila Vuk Mojca in poudarila pomembnost trenutka, ko bodo pionirji postali mladinci.

Zaželela jim je čim več uspeha v šoli in poudarila, da je le poštenje in znanje pogoj za osebni napredek, kot tudi za napredek celotne socialistične skupnosti. Novo sprejetim mladincem so spregovorili tudi predstavniki JLA, KS Zelena jama, Občinske konference ZSMS Moste-Polje ter ravnateljica šole. Učenci OŠ so izvedli kratek kulturni program in dali temu dogodku še posebno svečano obeležje.

Po končani prireditvi smo vse mladince in goste povabili na skromno zakusko v naš obrat družbene prehrane. V prijetnem vzdušju in sproščenem pogovoru smo si zaželeli veliko delovnih uspehov v upanju, da se prihodnje leto zopet vidimo.

Rado Fink